

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΙΑΣΜΟΥ 2026

Ίασμος, Ίερὸς Ναὸς Ἀγίου Νικολάου

05 - 06 Ὀκτωβρίου 2026

Ὁ Ίασμος, μιὰ κωμόπολη μὲ σημαντικὴ οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἱστορία, εἶναι κτισμένος ἀνατολικά τοῦ ἀνοίγματος τῆς χαράδρας ποῦ σχηματίζεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ Κομψάτο, στοὺς πρόποδες τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Ροδόπης.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ οἰκισμὸς προϋπῆρχε, ἀφοῦ τὸν 17^ο αἰῶνα ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς πηγές, στὸ ταξιδιωτικὸ κείμενο τοῦ Ἑβλιγιὰ Τσελεμπή. Ὁ περιηγητὴς αὐτὸς σημειώνει ὅτι ὁ Ίασμος εἶναι μιὰ ἀκμαία κωμόπολη μὲ πολλὰ ἀμπέλια καὶ πολλοὺς κήπους, κοντὰ στὸ φρούριο ποῦ τὸ ὀνομάζει «Μεσουνή».

Ποιό εἶναι ἄραγε τὸ φρούριο «Μεσουνή». Ἄν ὁ Ἑβλιγιὰ Τσελεμπή δὲν εἶχε κατὰ νοῦ τὸ περιτειχισμένο Περιθεώριο στὸν μυχὸ τῆς λίμνης Βιστονίδας, τότε ἴσως πρόκειται γιὰ κάποιον ἀπὸ τὰ πολλὰ βυζαντινὰ φρούρια-ὄχυρά ποῦ ἐπιβίωσε στὴν περίοδο τῆς Ὀθωμανοκρατίας. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὑπῆρχε ἓνα πολὺ καλὰ ὀργανωμένο σύστημα ὀχυρώσεων στὴν ὄροσειρὰ τῆς Ροδόπης ποῦ μὲ στρατιωτικὴ εὐφυΐα εἶχε συσταθεῖ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐχθρικῶν φύλων μὲ προορισμὸ εἴτε τὸ Αἰγαῖο εἴτε τὴν Κωνσταντινούπολη.

Ἡ ἀναφορὰ στὸ Περιθεώριο φαίνεται ὅτι σχετίζεται μὲ τὴν κοινωνικὴ καὶ δημογραφικὴ ἱστορία τοῦ Ἰάσμου, διότι ὁ Ἰασμος βρίσκεται κοντὰ στὴν περιτειχισμένη βυζαντινὴ πόλη τοῦ Περιθεωρίου καὶ οἱ δύο οἰκισμοὶ εἶχαν συχνὲς οικονομικὲς ἀνταλλαγές, ἐνῶ συχνὰ ἡ κοινωνικὴ τους ἱστορία ἦταν κοινή. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα οἱ κάτοικοι τοῦ Περιθεωρίου, πιεσμένοι γιὰ πολλὰ χρόνια ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἐγκατέλειψαν τὴ γεωργία, ἀποκόπηκαν ἀπὸ τὴν ἐνδοχώρα καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἀλιεία. Αὕτῃ ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξη εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος, καθὼς τὰ ἀκαλλιέργητα ἐδάφη γύρω ἀπὸ τὴ λίμνη τῆς Βιστονίδας γρήγορα μετατράπηκαν σὲ ἔλη. Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς προκάλεσαν τὴν ἐρήμωση καὶ εἶναι πιθανὸν οἱ τελευταῖοι κάτοικοι νὰ ἐγκατέλειψαν τὸ Περιθεώριο κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς συνέπειες τοῦ νοσηροῦ κλίματος, κυρίως ὅμως γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς ἀφόρητες πιέσεις τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν κατοίκων φαίνεται ὅτι ἐγκαταστάθηκε στὴν Ξάνθη, ἐνῶ ἕνα ἄλλο βρῆκε καταφύγιο στὸν Ἰασμο.

Γνωρίζουμε ὅτι κατὰ τὴ μέση καὶ ὄψιμη ὀθωμανικὴ περίοδο ὁ Ἰασμος ἀποτέλεσε οἰκονομικὸ καὶ πολιτιστικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ γεωργία, τὸ μετὰξι, τὸν καπνὸ καὶ τὰ ἀμπέλια. Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα, μαζὶ μὲ τὶς πολιτικὲς ἀλλαγές, οἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Τανζιμάτ, μὲ τὶς ὁποῖες δόθηκαν θρησκευτικὲς καὶ πολιτικὲς ἐλευθερίες στοὺς μὴ μουσουλμάνους ὑπηκόους τῶν Ὀθωμανῶν, προσέδωσαν στοὺς Ἰασμιῶτες οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐρωστία.

Στὴν οἰκονομικὴ ἐπιπλέον ἀνάπτυξη τῶν κατοίκων τοῦ Ἰάσμου συνέβαλαν οἱ δύο ναοί, τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἀρχικὰ ὁ Ναὸς τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἀνοικοδομήθηκε, σύμφωνα μὲ τὴν κτητορικὴ ἐπιγραφὴ ποὺ βρίσκεται ἐξωτερικὰ τοῦ μνημείου, περὶ τὸ ἔτος 1860, ἐνῶ ἐργασίες ἀνακαίνισης πραγματοποιήθηκαν τὸ 1957 στὰ χρόνια τοῦ Μητροπολίτου Μαρωνείας Τιμοθέου. Τὸ μνημεῖο σήμερα διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση καὶ διασώζει τὴν αὐθεντικότητα τῆς λατρευτικῆς του ἱστορίας καὶ τῆς τοπικῆς παράδοσης, ἐνῶ στὸ ἐσωτερικὸ του φυλάσσονται κειμήλια ἰδιαίτερης καλλιτεχνικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀξίας γιὰ τὴν τοπικὴ κοινωνία καὶ τὴν ἱστορία. Πρόκειται γιὰ φορητὲς εἰκόνες, φιλοτεχνημένες ἀπὸ ντόπια θρακιώτικα καὶ βορειοελλαδίτικα ἐργαστήρια, γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἔρευνα βρίσκεται ἀκόμη στὸ στάδιο τῆς ἐπεξεργασίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόδοσή τους σὲ γνωστὰ ἢ καὶ ἄγνωστα μέχρι σήμερα καλλιτεχνικὰ ἐργαστήρια τῆς περιοχῆς.

Ὁ σημερινὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι κτήριο τῶν ἀρχῶν τῆς δεκαετίας τοῦ 1970 καὶ ἀνοικοδομήθηκε κατὰ πᾶσα πιθανότητα πρὶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνα στὰ θεμέλια παλαιότερου ναοῦ, σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες τῶν κατοίκων. Σήμερα στὸν ναὸ αὐτὸ σώζονται στὸ τέμπλο εἰκόνες φιλοτεχνημένες τὸ 1815 ἀπὸ τὸ γνωστὸ στὴν ἐποχὴ του καλλιτεχνικὸ ἐργαστήριον τῶν Γαλατσιάνων, μιὰ ἰδιαίτερα φημισμένη συνοδεία ἀγιορειτῶν ζωγράφων. Εἶναι σημαντικὴ ἡ παρουσία τῶν ἀγιορειτῶν ζωγράφων στὸν Ἰασμο, διότι δηλώνει σαφέστατα τὶς πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις τῆς κωμόπολης καὶ τῆς Ροδόπης μὲ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Τεκμήρια τῆς οἰκονομικῆς ἀλλὰ καὶ πολιτιστικῆς ἀκμῆς τῶν κατοίκων τοῦ Ἰάσμου ἀποτελοῦν καὶ οἱ ιδιωτικὲς κατοικίες. Πρόκειται γιὰ οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια ἀπὸ μορφολογικὴ ἄποψη κινοῦνται στὸ πλαίσιο τῆς θρακιώτικης καὶ μακεδονικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐνῶ σὲ ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐντοπίζονται καὶ νεοκλασσικὰ στοιχεῖα. Εἶναι προφανῶς ἔργα ἡπειρωτικῶν καὶ θρακιώτικων μετακινούμενων μπουλουκιῶν, γνωστῶν γιὰ τὴ δραστηριότητά τους στὴ Θράκη, ὅπου ἔκτιζαν ἐκκλησίες, τεμένη, κατοικίες, καπναποθήκες, γεφύρια καὶ κρῆνες. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὰ νεοκλασσικὰ χαρακτηριστικὰ ἀντανακλοῦν ἀπὸ καλλιτεχνικὴ ἄποψη τὶς τάσεις καὶ ἀναζητήσεις ποὺ καταγράφονται στὸ νέο ἐλληνικὸ βασίλειο. Παρόμοια κτήρια ἀπαντῶνται στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ στὴν Βόρεια καὶ Δυτικὴ Θράκη, ἐνῶ ἀπὸ ιδεολογικὴ ἄποψη σηματοδοτοῦν τὴ σχέση τοῦ ὀθωμανοκρατούμενου ἐλληνισμοῦ μὲ τὸ ἀπελευθερωμένο κομμάτι του στὴ νότια Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὰ ὀλίγα στοιχεῖα ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω εἶναι σαφές ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Ἰάσμου στὴν τοπικὴ ἱστορία εἶναι σημαντικὴ ἀπὸ **ἐκκλησιαστικῆς, πολιτιστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως καὶ σὲ ὀρισμένα θέματα μοναδική.**

Γνωρίζουμε ὅτι στὰ τέλη τοῦ 19^{ου} καὶ ιδιαίτερα στὶς ἀρχὲς τοῦ 20^{ου} αἰῶνα οἱ ἐθνικοὶ ἀνταγωνισμοὶ στὰ Βαλκάνια ἐντείνονται, ἐνῶ τὰ διπλωματικὰ καὶ στρατιωτικὰ γεγονότα ὁδηγοῦν σταδιακὰ στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θράκης καὶ τοῦ Ἰάσμου καὶ τὴν ἐνσωμάτωσή τους στὸν ἐθνικὸ κορμὸ.

Γνωρίζουμε ότι ο δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος του 1913 έληξε με την συντριπτική ήττα της Βουλγαρίας και την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου με την οποία παραχωρείται η Δυτική Θράκη στη Βουλγαρία. Ακολουθεί η έξαετής βουλγαρική κατοχή, η οποία έφερε πολλά δεινά στους Έλληνορθόδοξους και στους Μουσουλμάνους. Ο έλληνορθόδοξος πληθυσμός, περί τους 22.598 ανθρώπους, σύμφωνα με το Έλληνικό Υπουργείο Περιθάλψεως, μεταναστεύει και καταφεύγει στη Μακεδονία. Όσοι έμειναν στη Θράκη υπέφεραν από τη βία των Βούλγαρων κατακτητών. Στο πλαίσιο του συστηματικού και βίαιου έκβουλγαρισμού της Θράκης και βεβαίως του Ίσμου, οι κληρικοί εξαναγκάστηκαν να ένταχθούν στη δικαιοδοσία της βουλγαρικής Έξαρχίας. Στα σχολεία απαγορεύτηκε η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, ενώ στις καλλιέργειες επιβλήθηκε πολύ υψηλή φορολογία. Παρόμοια προβλήματα αντιμετώπισαν και οι μουσουλμάνοι συμπολίτες μας. Το 1920 επέστρεψαν από την προσφυγιά οι Θρακιώτες, από τους οποίους 688 παλλινόστησαν στον Ίσμο.

Οι πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα βρίσκουν τη Θράκη, σε μια περιδίνηση. Τα στρατιωτικά και διπλωματικά γεγονότα φέρνουν πολλές αναταραχές στην περιοχή μας. Στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο η Βουλγαρία εύρισκόμενη στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων ήττάται. Με την Συνθήκη του Νεϋγί, το 1919, η Θράκη αποσπάζεται από τη βουλγαρική κυριαρχία και τίθεται υπό Διασυμμαχική Κατοχή. Με τη Διάσκεψη του Σάν Ρέμο η Θράκη παραχωρείται στην Ελλάδα και έτσι, στις 4 Οκτωβρίου του 1919, η 9^η Μεραρχία υπό τον υποστράτηγο **Γεώργιο Λεοναρδόπουλο**

ἀπελευθερώνει τὴν Ξάνθη, ἐνῶ τὸ 25^ο Σύνταγμα σταθεύει ἀνατολικά τοῦ Ἰάσμου καὶ στὶς 6 Ὀκτωβρίου ἀπελευθερώνει τὴν κωμόπολη.

Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θράκης καὶ τοῦ Ἰάσμου καὶ ἡ ἐνσωμάτωσή τους στὸν κορμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν γεωπολιτική, οἰκονομική καὶ πολιτιστική ἀναβάθμιση τῆς Ἑλλάδας. Τὸ 1922 μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ καὶ τὴν ἐκκένωση τῆς Βόρειας καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης προσέδωσαν στὸν τόπο μας μεγάλες προοπτικὲς ἀνάπτυξης. Οἱ προσφυγικοὶ πληθυσμοὶ τῶν Θρακιωτῶν, τῶν Μικρασιατῶν, τῶν Ποντίων καὶ τῶν Καππαδοκῶν ἔδωσαν νέα πνοὴ στὴν οἰκονομική, πολιτιστική, κοινωνική καὶ καθημερινὴ ζωὴ τῆς Θράκης.

Ἐν κατακλείδι, ὁ τόπος μᾶς διατηρεῖ ἓνα σπουδαῖο πλοῦτο ποικίλων πολιτιστικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων, τὸν ὁποῖο ὀφείλουμε ἐμεῖς οἱ νεότεροι νὰ διαφυλάξουμε, στοχεύοντας στὴ διάσωσή τους, μεταλαμπαδεύοντας τὴ γλῶσσα, τὸν πολιτισμό, τὶς ἀξίες, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων μας στὶς ἐπόμενες γενιές.